

”NO NII TULKAA POJAT SYÖMÄÄN” – HAASTATELTAVAN PUHE AUDIOVISUAALISEN UUTISEN RAKENTAJANA

Leena Immonen, Käännöstieteen laitos, Helsingin yliopisto
Heidi Rontu, Kielikeskus, Teknillinen korkeakoulu, Helsinki

Uutisia pidetään television yhtenä perustekstilajina ja uutiskieltä peruskielenä. Audiovisuaalisen uutisen kokonaismerkitys muodostuu paitsi puhutusta kielestä myös kuvasta. Uutiskieltä puhutaan joko kuvatilassa (uutisankkurit ja uutisissa käytetyt haastateltavat), tai puhe on sijoitettu kuvatilan oheen toimittajan puhumana. Artikkelissa tutkitaan haastateltavien puheenvuoroja ja sitä kuvatilaa, johon puheenvuorot on sijoitettu. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana on systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan perustuva tekstintutkimus. Kuvan tarkastelu perustuu visuaalisen suunnittelun kielioppiin. Tutkimuksen aineistona on Yleisradion TV1:n puoli yhdeksän uutiset ja FST:n iltauutiset syksyllä 2005. Tutkimuksen perusteella sekä suomen- että ruotsinkielisissä uutisissa haastatellaan hyvinkin eriaiheisissa uutisissa ns. tavallisia ihmisiä. Haastattelukohtaukset rakentavat uutiskokonaisuutta varsin samankaltaisesti. Suomi ja ruotsi toimivat kuvan ohessa haastateltavien spontaanissa puheessa yhteneväisesti. Haastattelu ei ole uutisissa valinnainen jakso, mutta ei myöskään täysin itsenäinen. Vaikka haastateltava puhuu omilla kasvoillaan ja omalla nimellään, puheenvuoro kytkeytyy toimittajan puheeseen ja liittyy toimittajan itsenäiseen puhejaksoon ikään kuin kylkiäisenä. Haastateltavan puheenvuorolla on uutisessa kuitenkin myös oma funktionsa: haastateltava vastaa, kommentoi ja argumentoi.

Asiasanat: Tekstintutkimus, audiovisuaalinen uutinen, suomi, suomenruotsi.

JOHDANTO

Televisioinstituution lähettämiä uutisia pidetään television yhtenä perustekstilajina ja uutiskieltä peruskielenä. Uutisten peruskielillä tarkoitetaan konstailematonta yleiskieltä, joka on sanastoltaan tuttua, lauserakenteeltaan yksinkertaista, kaikille suomalaisille yhteistä kieltä (Koivusalo, 1979: 217–221; ks. myös Kolehmainen, 2005). Television uutiskieli on ennen ollut selvästi kirjallista ja suunniteltua, mutta nykyään uutisissa kuu-

lee myös spontaanimpaa kielenkäyttöä. Uutiskieltä puhutaan joko kuvatilassa, jolloin puhujina ovat uutisankkurit ja uutisissa käytetyt haastateltavat, tai puhe on sijoitettu kuvatilan oheen, jolloin puhujana on toimittaja. Audiovisuaalisen uutisen kokonaismerkitys muodostuu näin paitsi puhutusta kielestä, sanasta, myös kuvasta.

Uutisissa on kolmenlaisia puhujia: uutistenlukija, selostaja (uutisen toimittaja) ja haastateltava. Haastateltava voi olla asiantuntija, poliitikko tai ns. tavallinen kansalainen. Yhdessä uutisessa voi olla kolmenlaisia puhujia mutta uutinen voi olla myös lyhyehkö uutistenlukijan lukema teksti tai kokonaisuus, jossa on äänessä uutistenlukijan lisäksi

Leena Immonen, Käännöstieteen laitos,
Helsingin yliopisto
leena.immonen@helsinki.fi
Heidi Rontu, Kielikeskus, Teknillinen korkeakoulu
heidi.rontu@tkk.fi

si vain selostaja. Voidaankin kysyä, mitä tarkoitetaan peruskielellä, kun uutisinformaation välittäjinä toimivat uutistenlukijan lisäksi uutistoimittaja ja haastateltavat, joiden puhe ei välttämättä ole yleiskielen normien mukaista vaan hyvin monimuotoista (vrt. Hiidenmaa, 2005: 11). Keskitymme tässä artikkelissa haastateltavien puheenvuoroihin ja siihen kuvatilaa, johon puheenvuoro on sijoitettu. Pohdimme, mikä tehtävä haastateltavien puheenvuoroilla uutisissa on. Tutkimus on osa Helsingin yliopiston käännöstieteen laitoksen tekstilajiprojektia, jossa tutkitaan institutionaalisia tekstejä. Tutkimuksen aineistona ovat Suomen Yleisradion suomen- ja ruotsinkieliset televisiouutiset. Uutiset ovat saman televisioinstituution tuottamia, eli ne toteutuvat samassa sosiokulttuurisessa kontekstissa (ks. Fairclough, 1997: 83). Aineiston teksteihin vaikuttavien tuotantoprosessien ja muitten tekijöitten voidaan siis olettaa olevan samankaltaiset.

Artikkelin ensimmäisessä luvussa esittelemme tutkimuksessa sovellettua tekstin tutkimusta, joka perustuu systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan, ja tähän teoriaan sovellettua visuaalisen suunnittelun kielioppia. Lisäksi luvussa esittelemme tutkimuksessa käytetyt menetelmät ja aineisto. Toisessa luvussa käsittelemme tutkimustuloksia. Luvussa esittelemme sanan ja kuvatilaa kokonaisuutta. Kokonaisuus muodostuu sanan ja kuvan erillisistä analyyseistä, jotka tässä luvussa yhdistämme. Lisäksi selvittelemme verbaalisen kielen näkökulmasta audiovisuaalisen uutisen tekstuaalisia piirteitä sekä haastateltavan puheenvuoroja audiovisuaalisen tekstin rakentajana. Tekstuaalinen tarkastelu tuo myös selkeästi esille uutisen rakentamisen kohtauksista jaksoiksi ja edelleen tekstin merkityskokonaisuudeksi. Artikkelin päättää yhteenveto tuloksista.

TEORIATAUSTA, MENETELMÄ JA AINEISTO

Teoriatausta

Audiovisuaalinen teksti käyttää merkityksensä luomiseen sanaa ja kuvaa. Niinpä audiovisuaalista tekstiä voidaan myös tutkia analysoimalla sanaa ja kuvaa. Tutkimuksemme teoreettisena lähtökohtana on sellainen tekstintutkimus, joka perustuu systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Teoria antaa mahdollisuuden analysoida sekä sanaa että kuvaa pitkälti samoin lingvistisin käsittein. Tässä teoriassa tekstilaji määritellään ensisijaisesti tekstin rakenteellisten osien perusteella (Hasan, 1985: 56; Eggins & Martin, 1997: 234–237). Tekstilajien rakennepotentiaalimallin avulla tekstistä voidaan erottaa ensinnäkin välttämättömät ja mahdolliset rakenne-elementit. Näistä välttämättömät elementit erottavat tekstilajit toisistaan ja määrittävät sen tekstilajin, johon teksti kuuluu. Toiseksi jokainen tekstilaji sisältää mahdollisia rakenneosia, jotka voivat toteutua, mutta eivät välttämättä toteudu Kolmanneksi ja neljänneksi on tutkittava näiden rakenneosien sijoitunista teksteissä. Näin saadaan selville, missä järjestyksessä välttämättömät ja mahdolliset rakenneosat esiintyvät. Viidenneksi tekstilajin rakenneosia voidaan tutkia niiden esiintymistajuuden mukaan (Hasan *mt.*; myös Eggins, 1994: 38.).

Tekstilajin rakenneosien tehtäviä voidaan analysoida selvittelemällä rakenneosien sanastollis-kielioppillisia piirteitä ja merkityksiä (Eggins & Martin, 1997: 234–237) Rakenneosien tehtäviä voidaan eri tekstilajeissa toteuttaa kielellisesti eri tavoin (ks. Saukonen, 2001: 184). Systeemis-funktionaalinen analyysi erittelee sekä verbaalisesta että kuvallisesta kielestä kolme eri tasoa: ideationaalisen, interpersonaisen ja tekstuaalisen tason (Halliday, 1994; Kress & van Leeu-

wen, 1999). Audiovisuaalisen tekstin merkitystä rakentavat kaikki kolme metafunktiota, joista ideationaalista metafunktiota selventävään prosessionalyyysiin (Halliday, 1994: 106–107) perustuvat taulukkojen (1 ja 2) topiikkilaskelmat. Keskitymme kuitenkin tässä artikkelissa tekstuaalisen metafunktion tarkasteluun. Erityisesti tarkastelemme sidosteisuutta eli sitä, miten teksti rakentuu merkityskokonaisuudeksi.

Kuvan tarkastelu perustuu visuaalisen suunnittelun kielioppiin (Kress & van Leeuwen, 1999). Se taas käyttää systeemis-funktionaalisen kieliteorian lingvististä käsitteistöä. Kressin ja van Leeuwenin (mt.) ajatuksena on, että kuvalla ja tekstillä ilmaistaan samoja asioita, mutta eri keinoin. Kielen kielioppi osoittaa, miten sanat muodostavat tekstejä, ja kuvan kielioppi, miten kuvat muodostavat visuaalisia merkityskokonaisuuksia. Keskeinen käsite visuaalisen suunnittelun kieliopissa on *konteksti*: Kuvaa tutkitaan siinä yhteydessä, jossa sitä käytetään. Kuvakokonaisuus on tutkittavissa kuvan yksityiskohdista ja siitä, miten yksityiskohdat liittyvät toisiinsa.

Viime vuosina lingvistisessä tekstintutkimuksessa visuaalisen suunnittelun kielioppia on sovellettu kuvan ja tekstin rinnakkaisanalyyysiin ja näiden yhteistyön tutkimiseen (mm. Björkvall, 2003; Heikkilä, 2006). Visuaalisen suunnittelun kieliopin mukaisesti tästä kertoo kuvan sommittelu (Kress & van Leeuwen, 1999). Keskeisiä sommittelukäsitteitä ovat informaatioarvo, salienssi ja kehystys. Informaatioarvoa ilmaistaan sellaisilla piirrepareilla kuin keskusta ja reunat, vasen ja oikea (tuttu ja uusi) ja ylhäällä ja alhaalla (ihanne ja todellisuus). Sovellamme tutkimuksessamme näitä visuaalisen analyysin työkaluja.

TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTO

Tutkimusmenetelmämme on kielilähtöinen tekstianalyysi, jossa teksti käsitetään merkityskokonaisuudeksi (Halliday, 1994: xvii). Audiovisuaalinen uutinen on sanan ja kuvan muodostama teksti. Merkityskokonaisuuden esille saamiseksi erotamme kuitenkin analyysissä sana- ja kuvakontekstin toisistaan. Litteroitu puhe eli sana analysoidaan erikseen ja kuva erikseen, ja sen jälkeen analyysit yhdistetään.

Televisioutiset on kokonaisuus, jossa yksityinen uutinen on erillinen teksti, joka puolestaan voidaan jaksoihin (ks. Immonen. 2005) Jaksottelu perustuu uutisissa käytettyyn verbaaliseen kieleen. Jaksot toimivat rakenneosina, ja niihin kuuluu joitakin erillisen osakokonaisuuden muodostavia kohtauksia¹. Toisesta näkökulmasta kohtaukset muodostavat keskenään jaksoja, ja näistä jaksoista rakentuu tekstikokonaisuus. *Kohtaus*-käsite toimii lähinnä analyysin apuna vastaamassa kirjoitetun tekstin tekstikatkelmaa (Kauppinen & Laurinen, 1988: 41).

Viestintätutkijoiden mukaan uutinen informoi uuden asian pääosin tärkeysjärjestyksessä niin, että tärkein asia on kärjessä ja tärkeysjärjestyksen näkökulmasta asian merkitykset heikkenevät loppua kohden. Hietalan (1996: 65–66) näkemyksen mukaan uutishierarkiassa uutistenlukija on ylin, seuraavaksi tulee uutisen toimittaja, joka kertoo asiasta yleensä enimmäkseen kuvan ohessa,

¹ Baconin (2000: 120) mukaan kohtaus on valtavirtaelokuvassa tarinan hahmottumisen perusyksikkö, joka perustuu ajan, tilan ja toiminnan yhteyteen. Kohtaukset suhteutuvat keskenään enemmän tai vähemmän yhtenäisiksi jaksoiksi suhteessa sekä tarinamateriaalin aika-tila-jatkumoon (minne ja mihin hetkeen kohtaukset sijoittuvat suhteessa toisiinsa) että toiminnan syy- ja seuraussuhteisiin (missä määrin kohtaus on seurausta aiemmista kohtauksista ja antaa suuntaa tuleville tapahtumille). Näistä aineksista muodostuu tarinan kokonaisuus.

mutta myös kuvassa. Hierarkiassa alimpana ovat haastateltavat, jotka ovat puhuessaan lähes aina kuvassa.

Artikkelin aineistona ovat haastattelu-uutiset, jotka on lähetetty Suomen Yleisradion puoli yhdeksän ja Finlands Svenska Televisionin kuuden iltauutisissa syksyllä 2005. Uutiset on poimittu joka kuukauden kolmannelta viikolta laajemmasta korpuksesta, jota säilytetään Helsingin yliopiston käänöstieteen laitoksella. Aineiston uutisissa on käytetty haastateltavina ns. tavallisia ihmisiä, näkijöitä ja kokijoita, asianosallisina. Taulukot 1 ja 2 osoittavat, miten topiikit eli aihepiirit ovat uutisissa jakautuneet. Topiikit on selvitetty analysoimalla litteroiduista uutisista Hallidayn (1994: 107–109) ideationaaliseen merkitysfunktion kuuluvaa prosessianalyysia käyttämällä. Taulukossa 1 (YLE) luvut osoittavat tavallisten ihmisten haastatteluja. Taulukossa 2 (FST) lukuihin sisältyy myös poliitikojen ja asiantuntijoiden haastatteluja.

Taulukko 1. YLE:n haastattelu-uutisten topiikkijakauma

Topiikki	Paikka uutisissa	Kesto	Kpl
Terveystenhoito	4.-6. ja 9.-13.	2.20	8
Kauppa/ hinta	2., 6., 7. ja 9.-14.	2.10	10
Liikenne	12.	2.18	3
Politiikka	1., 3. ja 6.	2.40	5
Työ/työttömyys	1., 3., 5. ja 7.	2.16	9
Kulttuuri	8., 10. ja 13.	2.10	4
Luonto	10. ja 13.	1.50	2
Yhteensä		1h 28 min 28 sek	41

Taulukko 2. FST:n haastattelu-uutisten topiikkijakauma

Topiikki	Paikka uutisissa	Kesto	Kpl
Terveystenhoito	2. ja 5.	1.30	3
Liikenne	4. ja 5.	1.40	2
Politiikka	1.-4. ja 8.	2.20	9
Työ/työttömyys	2. ja 4.-6.	2.10	5
Kulttuuri	1., 4.-5. ja 11.	2.10	5
Luonto	6., 7. ja 12.	1.50	3
Tapaturma/rikos	3. ja 8.	2.00	2
Kielikysymykset	1., 2. ja 4.	2.10	6
Yhteensä		1h 9 min	35

Prosessianalyysin avulla on ollut mahdollista tutkia, mitkä ovat niiden uutisten aiheet, joihin kansalaiset tuodaan mukaan asianosaisina. Aiheet vaihtelevat työstä ja työttömyydestä, kaupasta ja kulutuksesta syntyvyyteen ja ulkoiluun. Nämä aiheet saattoivat ensi katsomalta näyttää aivan toiselta, mutta tekstintutkimuksellinen analyysi ankuroi tarkan topiikin. Esimerkiksi autojen määräaikaishuoltoa käsittelevä uutinen (ks. taulukko 3, uutinen 7) osoittautuu prosessianalyysissä hintauutiseksi, jossa perustellaan huoltojen kalleutta. Uutisen alkaessa kuvan vasempaan ylälaitaan on sijoitettu sinivalkoinen kuva, jossa lukee *huollot*. Uutistenlukija aloittaa puheensa autojen huoltojen kallistumisella. Ensimmäisessä virkkeessä prosessia kuvaa verbi *kallistua*, kallistumisen kokijana on *määräaikaishuollot* ja olosuhteena *nopeasti*. Tätä kallistumista tukee toimittajan puhe sekä uutisessa käytetyt haastateltavat. Esimerkiksi autokorjaamojen edustaja sanoo, että *sitä kautta kustannukset ovat nousseet myöskin huomattavasti* Visuaalisen havainnon perusteella tämän uutisen topiikki voisi olla esimerkiksi huoltojen tarpeellisuus tai huoltomenetelmät. Lingvistisen analyysin perusteella uutisen topiikiksi osoittautuu kuitenkin hinta.

FST:n haastattelu-uutisissa on YLE:n haastattelu-uutisista poikkeavasti topiikkina kielikysymykset. On luonnollista, että kielivä-

hemmistölle suunnatut uutiset keskittyvät eritoten kielikysymyksiin. Lisäksi on huomion arvoista, että FST:n uutisissa ei ole yhtään hinta-puheenaihetta

Topiikeista uutislähetyksen alkuun sijoituvat yleensä politiikka ja työ/työttömyys. Suomenkielisissä uutisissa alussa on lisäksi hinta-aiheita ja ruotsinkielisissä kieli- ja kulttuuriaiheita. Tämä kertoo siitä, että myös tärkeinä pidetyissä aiheissa annetaan asianosallisten, asiantuntijoiden, poliitikkojen ja kadunmiesten sanoa sanottavansa. Uutisen kesto on kirjattuna sarakkeeseen 3. Sen mukaan aiheille annettu tyypillinen kesto on 2 – 2,5 min. Tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia analyysimenetelmiä. Kvantitatiivisella analyysillä luodaan yleiskuvaa verbaalisen kielen käytöstä audiovisuaalisessa tekstissä. Aineistosta on laskettu sanaluokkajakauma, sekä suomen- että ruotsinkielisistä uutisista 12 uutisen otos. Sanaluokat on laskettu manuaalisesti (ks. liitteet 3 ja 4). (Sanaluokkamäärittelyt ks. Karlsson, 1983; Teleman ym., 1999.) Sanaluokkajakaumien tarkoituksena on antaa yleiskuva verbaalisen kielen käytöstä audiovisuaalisessa tekstissä. Kvalitatiivisella analyysillä saadaan puolestaan selville verbaalisen kielen asema ja funktio audiovisuaalisen tekstin merkityksen rakentajana.

HAASTATELTAVAN PUHEENVUORO UUTISESSA

Tässä luvussa esitämme analyysin tuloksia. Aluksi käymme läpi uutisten sanaluokkajakaumat, joiden funktiona on antaa yleiskuva uutistekstistä. Tämän jälkeen keskitymme puheen ja kuvatilän yhteistyön tarkasteluun audiovisuaalisen uutistekstin merkityskokonaisuuden rakentajana. Esimerkeistä käy ilmi, että haastateltavan puheenvuorot ovat spontaaneja ja epäitsenäisiä. Puheenvuorot on liitetty toimittajan puheenvuoroon eivät-

kä ne yleensä toimi yksinään. Käymme myös läpi uutistekstin koheesiopiirteitä sanavalintojen ja kuvan sommittelun avulla. Tarkastelussa tulee esille, miten uutisteksti muodostuu jaksoista, jotka puolestaan muodostuvat kohtauksista. Jaksojen eri elementtien sanallinen ja kuvallinen yhteistyö on saumatonta ja rakentaa uutistekstin merkityskokonaisuutta, joka ei selviä pelkän sanan tai kuvan tarkastelussa.

Puhe ja kuvatila

Sanaluokkajakaumat (liitteessä taulukot 3 ja 4) kuvastavat suuntaa antavasti haastattelu-uutisten eri kategorioitten esiintymiä. Taulukoista käy ilmi, että prosentuaalinen sanaluokkajakauma on melko samanlainen sekä suomen- että ruotsinkielisissä haastattelu-uutisissa. Substantiivit ja verbit ovat suurimpia sanaluokkia ja niihin kuuluvia sanoja on kummassakin kielessä yhtä paljon. Verbien paljous viittaa tekstin dynaamisuuteen (Saukkonen, 1984). Dynaamisuutta tekstiin tuovat haastateltavat, jotka edustavat konkreettista tilannetta ja arkitodellisuutta (vrt. Heikkinen ym., 2001).

Seuraavassa annamme esimerkkejä haastateltavien puheenvuoroista. Esimerkeissä oikealle on kirjoitettu lyhyt selostus siitä kuvatilasta, jossa haastateltava puhuu. Vasemmalla on puhujan puhe litteroituna. Jokaisen puheenvuoron aikana haastateltavan kuvatilän alalaidassa lukee haastateltavan nimen alkukirjaimet, kotipaikka ja se asema, joka haastateltavalla on puhuessaan.

Haastattelu-uutisten kuvatilän sommitelu noudattaa analysoimissamme uutisissa yhtenäistä linjaa. Haastateltava on kuvatilassa oikeassa alareunassa, ja yleensä näkyvässä oleva haastattelija puhuu kuvan vasemmasta reunasta. Kress ja van Leeuwen (1999: 183, 186) mukaan tekstin informaatio rakentuu siten, että kuvatilassa tuttu on

sijoitettu vasemmalle ja uusi oikealle. Kuva-tilan ylä- ja alaosa (mt., 193) kuuluvat myös sommittelun keskeisiin tekijöihin: ihanteellinen on sijoitettu kuvan yläosaan ja todellinen alaosaan. Tämän mukaan kuvan alareunassa puhuva ihminen on todellinen ja hänen puheensa liittyy uutena jo tuttuun teemaan.

Haastateltavien puheet ovat esimerkeissä puhutusta verbaalisesta lähikontekstistaan irrotettuja; vain kuvakonteksti, se kuvatila, jossa haastateltavat esiintyvät puheessaan, on annettu. Haastateltavien puheenvuorot liittyvät toisaalta tekstuaalisesti saumattomasti toimittajan edeltävään puheenvuoroon. Haastateltavat vastaavat toimittajan kysymyksiin tai antavat kommentteja. Kuvakonteksti puolestaan liittyy suoraan uutistopiikkiin. Alla olevissa esimerkeissä tulee esille haastateltavien puheenvuorojen epäitsenäisyys tarkasteltaessa sekä verbaalisen kielennettävä kuvatilan näkökulmasta.

Esimerkki 1 on satamassa puuhaavan kalastajan vastaus toimittajan kysymykseen merimetsokannasta. Esimerkki 2 on paikallisen asukkaan vastauksesta toimittajan kysymykseen kunta-uudistuksesta.

Esimerkki 1 (YLE). Merimetsokanta

Haastateltava on kuvattu rinnasta ylöspäin; kamera on kuvauskohteen tasalla. Taustalla näkyy satamaa: meri, kalastusvene ja tynnyreitä, joissa on verkkoja. Tuulenheimina.	RR: <i>Piitäs</i> olis pitäny jo aikoja sitte (.) .hhh se on (.) alkaa olee yhtä paha ongelma ku hylje (0.5) .hhh kalastuksen kannalta
TV 1, uutiset 20.30, RR., kalastaja, Mustasaari	TV 1, uutiset 20.30, RR., kalastaja, Mustasaari

Haastateltavan suora vastaus *Piitäs* ja merimetsokannasta käyttämä demonstratiivi *se* liittävät puheenvuoron suoraan toimittajan kysymykseen, jota ilman vastaus olisi irrall-

linen. Kun puheenvuoro liitetään kuvakontekstiin, täsmentyy haastattelun tekopaikka: haastateltava puhuu satamassa omassa työympäristössään. Kalastajan vastauksessa on puhekielisyyksiä: *pitääs, olis pitäny, sitte alkaa olee, ku*. Vastauksen erillisyyttä lisää vielä toimittajan muotoasultaan miltei yleiskielinen kysymys ”*Pitäisikö nyt ryhtyä (.) toimienpiteisiin kannan rajoittamiseen*”, joka sidostuu laajempaan merimetsokannan taustoittamiseen. Haastateltavan puheenvuoron funktiona on selvittää, kuinka merimetsokanta häiritsee kalastajan toimeentuloa, arkea. Puheenvuoro kuvatilassaan on yksi kohta, joka osaltaan rakentaa merkitystä siinä jaksossa, johon se toimittajan kysymyksen kanssa sijoittuu.

Esimerkki 2 (FST). Kuntayhdistyminen

Kuvatilassa haastateltava on lähikuvassa, rinnasta ylöspäin kuvattuna. Haastateltava katsoo toimittajaan, joka ei näy kuvassa. Taustalla näkyy metsää.	Ja sku nog säga att de sku vara (1.0) som förut
FST, uutiset 18.15, UA., kunnan asukas	FST, uutiset 18.15, UA., kunnan asukas

Haastateltavan puheenvuoron epäitsenäisyys tulee esille varsinkin pronominin käytössä. Pronomini *de* (det) viittaa asiaan, josta toimittaja on kysynyt mielipidettä Asia ei aukea haastateltavan puheenvuorossa, vaan se tarvitsee toimittajan edeltävän puheenvuoron. Puheenvuorossa on myös puhekielimäisiä piirteitä (*sku*). Haastateltavan puheenvuoro toimii kohtauksena, jossa uutisen aihe, suunniteltu kuntauudistus sidotaan yksittäisen kunnan asukkaan todellisuuteen.

Esimerkeissä 3 ja 4 erityisesti pronominien ja puhekielimuotojen käyttö ilmentää haastateltavien puheenvuorojen spontaania vaihtelua.

Esimerkki 3 (YLE). Kuntaliitos

Lähikasvokuva hieman hengästyneestä työstä sivuprofilissa kaulasta ylöspäin. Taustalla näkyy valkoiset sillankaiteet ja vettä. Tuulenhuminaa.	Oishan se ehkä niille pienimmille just parempi että (.) hhh saís palveluja ja (.) hhh ne tulis mukaan siihen hhh
TV 1, uutiset 20.30, HR., nuori oululainen	TV 1, uutiset 20.30, HR., nuori oululainen

Haastateltavan puhe poikkeaa selvästi äänne- ja muotoasultaan sitä edeltäneen toimittajan varsin yleiskielisestä taustoittamisesta. Kohtaus liittyy tekstuaalisesti toimittajan aloittamaan jaksoon. Pronominit *se* ja *ne* korvaavat puheenvuorossa tekijät ja viittaavat toimittajan mainitsemiin kuntaliitoksiin. Omilla kasvoillaan kotikaupunkinsa kadulla puhuva nuori oululainen kommentoi kuntien yhdistämistä ja katsoo tulevaisuuteen arvellen kuntien yhdistämisestä olevan hyötyä pienemmil- le kunnille. Puhekieliset ja dynaamiset lauseet *oishan se ... just parempi, ne saís palveluja, ne tulis mukaan* lisäävät kadulla puhuvan puheen spontaanisuutta. Nuoren oululaisen puhe kommentoi suoraan toimittajan taustoittamaa puhetta. Puhutun kielen, sanan, funktiona on esittää uutisen topiikkiin liittyvä kommentointi ja toiveet, joita yksittäisellä kuntalaisella on ja jotka todellisen puhujan suulla ankkuroidaan muuhun uutistekstiin.

Esimerkki 4 (FST). Natura 2000.

Puheenvuoron alkaessa näkyy hetken aikaa saaristolaismaisemaa, jonka jälkeen kuva siirtyy haastateltavaan. Häntä kuvataan sivulta lähikuvassa, rinnasta ylöspäin. Haastateltava katsoo toimittajaan, joka ei näy kuvassa. Taustalla näkyy saaristolaismaisemaa.	De e nu främst så att vi int vet hur de påverkar vår hhh .hhh vår företagsverksamhet här att att vi ska leva å bo här i fortsättningen också
FST, uutiset 18.15, M L., maanomistaja.	FST, uutiset 18.15, M L., maanomistaja.

Esimerkissä pronominalinnat *de* (det), *vi*, *vår* viittaa tuttuun ja tunnettuun, joka ei kuitenkaan käy puheenvuorosta ilmi (Sepänen, 1998: 71). Kuka puhuu ja mistä käy ilmi ainoastaan kuvakontekstista. Puhekieliset muodot *int* ja toisto *vår hhh. hhh vår* luovat spontaaniuden vaikutelman. Lisäksi substantiivivalinta *företagsverksamhet* on toimittajan puheeseen liittyvä alakäsite, vaikkakin abstrakti substantiivi. Sanan merkitys konkretisoituu kuvatilassa, jossa näkyy venevajoja, veneitä ja kesämökkejä, saaristolaiselinkeinoja. Haastateltavan puheenvuoro ankkuroi uutisen Natura-laista todellisuuteen saaristolaisyrityksen kasvoilla ja puheella. Haastateltava kommentoi lain tuomaa muutosta saaristolaisyrityksen arkeen. Esimerkissä 5 kuvatilán merkitys korostuu.

Esimerkki 5 (YLE). Sähköuutinen kotioiloista

Lähikuvassa haastateltava istuu oman kotinsa keittiössä (Taustalla näkyy mm. jääkaapinovi, leivänpaahdin). Kamera on samalla tasolla haastateltavan kanssa, joka on kuvattu kaulasta ylöspäin.	Meilläki kun on viis henkimen perhe niin (.) niin tota ja talo lämpiää sähköllä niin (.) .hhh ja moni muu mihin sitä sähköä kuluu niin kyllä se on semmonen aika iso menoerä (.) kaiken kaikkiaan että
TV 1, uutiset 20.30, L T., omakotitaloasukas	TV 1, uutiset 20.30, LT., omakotitaloasukas

Esimerkissä puhekielinen variantti näkyy selvästi sanojen muotoasussa: *meilläki, tot, sähkö, semmonen*. Esimerkin 4 tapaan kuvan sommittelu liittyy puheenvuoron ja kuvan toisiinsa (Kress & van Leeuwen, 1999: 203) Kun haastateltava kertoo, kuinka suuri menoerä sähkönkulutus on ja kuinka kilpailuttaminen kannattaa, hän istuu keittiön pöydän ääressä, ja taustalla näkyvät keittiön sähköä kuluttavat laitteet. Näin kuvasommittelu lisää tekstin tilannekoheesiota (Eggs, 1994: 87). Äidin puheenvuorojen substantiivit *perhe, sähkö* ja *menoerä* konkretisoituvat kuvassa. Lisäksi habitiivinen verbi *on* ja materiaaliset

verbit *lämpiää* ja *kuluu* luovat dynaamisuutta tekstiin. Verbien prosessit liittyvät toimittajan esittelemään sähkön kulutuksen ja hinnan tematiikkaan. Pronominivalinta *meilläki* liittää yleisen kulutuksen yksityiseen eli haastateltavaan. Äiti esiintyy perheen edustajana, äitiä näytetään yläkulmasta. Kuvakulma todistaa kuvaajan otetta kuvattavastaan (Kress & van Leeuwen, 1999: 212–214). Näin kertoja saa otteen ja hallitsee tilannetta. Haastattelukohta on toimittajan aloittaman jakson kylkiäinen ja sille alistainen.

Nämä esimerkit osoittavat, että vaikka haastateltavan puheenvuorot ovat spontaaneja, uutisen merkityskokonaisuudessa ne ovat kohtauksia, jotka on tarkasti liitetty toimittajan puheenvuoroon jopa niin, etteivät ne toimi yksinään. Verbaalisen kielen näkökulmasta tarkasteltuna niitä ei voi ymmärtää ilman kontekstiaan. Kun haastateltavan litteroitu puhe yhdistetään kuvakontekstiin, kuvatilassa on puhuja ja puhujan nimi, mutta merkityksen selvittämiseksi tarvitaan vielä toimittajan alustus ja uutistenlukijan johdanto. Haastattelukohta yksin ei selvitä vielä mitään. Haastateltavan puheessa esiintyvät endoforiset eli sisäviitteiset pronomivalinnat liittävät osaltaan tekstin toimittajan edeltävään verbaaliseen jaksoon (Larjavaara, 1990: 41). Lisäksi pronomivalinnat ja haastateltavien puhekielen variantit liittyvät siihen kuvatilaan, jossa haastateltavat puhuvat omalla nimellään ja kasvoillaan. Heidän taustalla on usein elementtejä tai piirteitä toimittajan puheessa mainitsemasta ympäristöstä tai asiantilasta. Suomenkielisten haastateltavien puheenvuorojen aktiivimuotoiset, toiminnalliset verbivalinnat tuovat lisäksi uutistekstiin dynaamisuutta. Ruotsinkielisten haastateltavien puheenvuoroissa toiminta on keskittynyt enemmän tekijöihin ja olosuhteisiin.

Osana kokonaisuutta

Haastateltavien puheenvuorot liittyvät verbaalisesti ja kuvallisesti uutisen toimittajan ja jo uutisten lukijan esittelemään aiheeseen. Tekstuaalinen tarkastelu osoittaa tekstiä koossa pitäväksi voimaksi tekstiä kannattelevaksi rakennuspuiksi pronominit, samaan merkityskenttään kuuluvan sanaston ja toiston. Kuvan sommittelu tukee sananvalintaa. Haastateltavaa ympäröi kuvatilassa näytetty piirre tai elementti puheena olevasta asiasta. Seuraavassa annamme sekä YLE:n että FST:n uutisista tapausesimerkit, joiden uutistekstiä koossa pitävästä sanasto on koottu uutistenlukijan puheenvuorosta alkaen kronologisesti uutisen loppuun. Sanasto on esitelty vasemmalla, oikealla on lyhyt kuvaseloste. Esimerkeissä haastateltavan puheenvuoro on merkitty välittömästi toimittajan puheenvuoron jatkeeksi, omana teksti- ja kuvalaattikkonaan.

Esimerkissä 6 on taulukoitu Sähkön hinta -uutisesta jaksoittain ne avainsanat, joiden varassa koko esimerkiksi valittu uutisteksti etenee. Uutistenlukijan puheesta käy ilmi uutistekstin tekstiteema: sähkön hinnan kallistuminen televisiouutisten tekemän selvityksen mukaan. Uutistenlukijan sananvalinnat ovat yläkäsitteitä, jotka liittyvät samaan merkityskenttään. Tämä samaan merkityskenttään kuuluvien sanojen muodostama leksikaalinen koheesio (Halliday & Hasan, 1976: 278–279) toistuu toimittajan ensimmäisessä puheenvuorossa, jossa sananvalinta on uutistenlukijan aloitusta spesifimmällä tasolla, kun toimittaja puhuu sähkölämpötalosta sekä yösähkön edullisuudesta ja laskun suuruudesta. Kuvatilassa näytetään yksityisperheen taloa ja sähköllä käyvää nurmitrimmeriä, ennen kuin haastateltavalle annetaan puheenvuoro oman kotinsa keittiössä.

Puheenvuorossaan haastateltava (ks. esim. 5) puhuu omasta perheestään ja perheensä sähkökulutuksesta keittiönpöydän ääressä

Esimerkki 6 (YLE). Sähkön hinta -uutinen ke 14.9.05, 2. uutinen, kesto 2 min 27 s.

UL = uutistenlukija, TO = toimittaja, haastateltava, omakotitaloasukas

UL	tv-uutiset tänä syksynä (2) sähkö kallistua yhtiö korotus hinta energia ostaa sähkölämmityskoti		
TO 1	perhe koti sähkölämpötalo vuosikulutus kilovattitunti kulua varaava lämmitys edullisempi yö sähkö kertyä hinta lasku	Tiitolan perheen kivinen omakotitalo, lähikuvassa suriseva nurmitrimmeri ja laitetta käyttävä henkilö toimittajan nimi kuva alalaidassa	
	meillä viisi henkinen perhe talo lämpiää sähkö kulua menoerä	Lähikuva haastateltavasta, joka istuu kotinsa keittiössä Taustalla näkyy mm. jääkaapinovi, leivänpaahdin. Kamera on samalla tasolla haastateltavan kanssa, joka on kuvattu kaulasta ylöspäin. Ruudun alalaidassa haastateltavan nimi ja asuinpaikkakunta.	
TO 2	sähköyhtiö tarjous keskiwertto sähkölämmitystalo myydä (2) halvin - kallein yhtiö kallistua kallistuminen hinta (2) korottaa (2), korotus suuruus valtakunnallinen markkinasähkö pörssiin perustein vuosiarvio ennustaa hinnan nousu kallein – edullisin nostopaineet euro säästää, säästö valita vapaasti katkaista uusi ja vanha myyjä kilpailuttaa	Lähikuvassa televisio, jossa pyörii videopeli; televisioruudusta heijastuvat kolmen lapsen hahmot, jotka pelaavat peliä. Vähitellen kuvakulma laajenee ja kuvassa näkyy koko televisio- ja videohylly, jonka päällä kuvattava televisio on. ruutuun tulee hintavertailutaulukko maamme halvimmista sähkönmyyjistä. Taulukon, jossa on kuuden sähköyhtiön nimet ja niiden sähköhinnat, yläpuolella lukee suurin kirjaimin "Halvimmat".	No ni tulkaa pojat syömään
	huomattava etu saada kilpailuttaa katsoa ottaa edullisin vaihtoehto	Perheen äiti istuu keittiöpöydän ääressä sähkölasku kädessään ja puhuu.	

ympärillään sähköä kuluttavat kodinkoneet, Kuvan koneet edustavat hyponymisesti puhujan käyttämien substantiivien (*sähkö, meno-erä*) alakäsitteitä (Halliday, 1994: 332) Haastateltavan puhe konkretisoi ja liittyy kohtaukseksi toimittajan aloittamaan jaksoon.

Sähkönhintautuisen toinen toimittajan aloittama jakso palaa uutistenlukijan mainitsemaan selvitykseen sähköhinnasta. Kuvatilassa siirrytään yksityiskodista taulukkoon, jossa esitellään sähköä myyviä yhtiöitä ja niiden hinnastoja. Toimittajan kuvanoheinen puhe viittaa suoraan kuvatilassa näkyvään taulukkoon: deiktinen demonstratiivi viittaus *nämä yhtiöt*, taulukosta erotetaan muutama esimerkki *Vaasa sanoo, Fortum juuri korotti, Vattenfall sanoo, Yksittäiset hinnat näkyy kuvan taulukosta* Toimittajan puhe ja liikkuva kuva edellyttävät toinen toisiaan, jotta sanan ja kuvan yhteistyönä synnyttämästä tekstistä muodostuisi ymmärrettävä. Kuvatilassa näytetään numerot ja luvut, sähköä tuottavien yhtiöiden erisnimet, joihin toimittaja viittaa tekstinsisäisesti.

Toimittajan puhe sähköhinnan kilpailuttamisesta on yleisesti sähköhintaan liittyvää. Haastateltava vie jälleen tekstijakson yksityiselle alueelle: kuva siirtyy saman perheen kotiin ja keittiöön, josta ennen toimittajan hintaselvitystä lähdettiin. Arkiset askareet kuvassa ja pojille suunnattu kutsu tulla syömään puheessa konkretisoivat yleisen yksityiseen sanan ja kuvan yhteistyössä. Äiti ei nimittäin puhu haastateltavalle, vaan kohtaus ikään kuin dokumentoi arkista elämänmenoa; funktiona on tuoda kuiva ja ikävä hinta-asia ihmisiä lähelle. Syötävä on ja ruojaa valmistettava, olipa sähköhinta mikä tahansa.

Esimerkissä 7 on taulukoitu Jouluhauki- uutiseen jaksoittain ne avainsanat, joiden varassa uutisteksti etenee. Jouluhauki-uutisen rakennejaksoissa tulevat esille uutisen kaksi aihetta, joulukuun presidentinvaalit.

Ensimmäisen aiheen esittelee uutistenluki-

ja. Hänen lukemassa johdannossa tulee esille joulunajan valmistelut, presidentille eri kansalaisryhmien antamat joululahjat ja näistä esimerkkinä Korppoon kunnan lahjoittama jouluhauki. Uutistenlukijan sananvalinnat ovat käsitteitä, jotka liittyvät samaan merkityskenttään (leksikaalinen koheesio; ks. yllä). Käsitteet toistuvat toimittajan ensimmäisessä puheenvuorossa, mutta konkreettisemmalla tasolla. Presidentti saa jouluhauen ja samalla keskustele lahjan antajien kanssa. Vastauksena toimittajan puheenvuoroon haastateltava esittelee uutisen toisen aiheen eli presidentinvaalit ja Tarja Halosen uudelleenvallinnat. Kuvatilassa näytetään haastateltavaa lähikuvassa, presidentin linnan edessä. Haastateltavan puheenvuorot uutisessa eivät toimi itsenäisesti vaan vaativat toimittajan johdannon/alustuksen. Epäitsenäisyys tulee esille mm. pronomiivalinnoissa *vi, hon, henne, han, man, det, den*

Toimittajan ja haastateltavan seuraavissa puheenvuoroissa uutisen kaksi aihetta vuorottelevat. Toimittajan puheenvuorojen aikana kuvatilassa on presidentti tai presidenttipari linnan sisätiloissa. Haastateltavan puheenvuorojen aikana kuvakulma siirtyy haastateltavan lähikuvaan joko linnan ulkopuolella tai sisätiloissa. Esimerkistä käy ilmi, että haastateltavan puheenvuoroissa liikutaan koko ajan konkreettisella tasolla. Haastateltava puhuu jouluhauen valmistuksesta ja reseptiehdotuksista, glögi- ja piparkakkutarjoilusta ja kommentista presidentinvaalista. Haastateltavan puhe siis konkretisoi esitellyjä käsitteitä ja liittyy kohtaukseksi toimittajan aloittamaan jaksoon. Haastateltavan puheenvuorot eivät toimi itsenäisesti vaan vaativat toimittajan johdannon. Epäitsenäisyys tulee esille eritoten pronomiivalinnoissa *vi, hon, henne, han, man, det, den*. Vastavat pronomiivalinnat sitovat toisaalta myös osan toimittajan puheenvuoroista kiinteästi kuvaan. Puheenvuoroissa 4–6 pronomi-

Esimerkki 7 (FST). Jouluhauki – uutinen, ti 19.12.2005, 8. uutinen, kesto 2 min.18 sek.

UL = uutistenlukija, TO = toimittaja, haastateltava Korppoon kunnan edustaja.

UL man
julförberedelsena
presidenten
julgåvorna
medborgargrupper
Lucia
Korpo kommun
en julgådda

1 TO	årets julgådda Korpo vatten översäckningen presidenten samtalade delegationen	Kuvassa näkyy sali, jossa presidentti ottaa vastaan joululahjoja Toimittajan nimi kuva alalaidassa
	vi prata presidentvare såg på henne hon själv inne på hon tyckt	Lähikuva haastateltavasta, joka seisoo presidentinlinnan ulkopuolella Ruudun alalaidassa haastateltavan nimi.
2 TO	hon sa omvald	Kuvassa näkyy sali, jossa presidentti ottaa vastaan joululahjoja
	sa int får int säga	Lähikuva haastateltavasta, joka seisoo presidentin linnan salissa.
3 TO	hon bjöd på	Kuvassa näkyy sali, jossa presidentti ottaa vastaan joululahjoja
	glögg pepparkaka	Lähikuva haastateltavasta, joka seisoo presidentin linnan salissa.
4 TO	hennes man prata nånting	Kuvassa näkyy sali, jossa presidentti ottaa vastaan joululahjoja. Kuvaan mukaan tulee myös presidentin puoliso.
	han prata inne på presidentvalslinjen	Lähikuva haastateltavasta, joka seisoo presidentin linnan salissa.
5 TO	presidentens julgådda presidenttid Tarja Halonen tips om tillredning	Kuvassa näkyy presidenttipari keskustelemassa vieraiden kanssa.
	ska int säga två alternativ hon själv steka fiskbullar	Lähikuva haastateltavasta, joka seisoo presidentin linnan salissa
6 TO	dej själv julgådda	Kuvassa näkyy haastateltava lähikuvassa presidentinlinnan ulkopuolella puhumassa toimittajalle.
	int riki julen man ofta fisk	Kuvassa näkyy haastateltava lähikuvassa presidentinlinnan ulkopuolella.

hon, hennes man viittaukset näkyvät kuvassa: presidentti tai presidenttipari. Haastattelutavan käyttäessä näitä pronomineja on kuvakulma toinen: lähikuva haastateltavasta.

Esimerkeistä 6 ja 7 nähdään, että uutisteksti muodostuu jaksoista, jotka puolestaan muodostuvat kohtauksista. Uutisjaksot muodostuvat hyvin erilaisista aineksista, mutta niitten sanallinen ja kuvallinen yhteistyö on saumatonta. Sananvalinnat kannattelevat tekstin yhtenäisyyttä: sanat kuuluvat samaan merkityskenttään, sanoja toistetaan ja pronomien referenssi voi olla sekä sanassa että kuvassa koko uutistekstin ajan. Sanat voivat lisäksi saada konkreettisemmän merkityksensä kuvassa. Kuitenkin vain sanojen tarkastelu johtaisi erilaiseen merkitykseen kuin sanojen tarkastelu kuvatilassa. Audiovisuaalisen kuvan sommittelu luo todentun-
tua ja sen tähden teksti merkitsee sitä mitä se merkitsee.

LOPUKSI

Audiovisuaaliset uutiset ovat oma tekstilajinsa, ja ne tuottavat merkityksiä puhutun kiel-
len ja liikkuvan kuvan keinoin. Niistä on erotettavissa erilaisia rakennepotentiaaleja, jotka rakentavat audiovisuaalista uutista kielellisesti kukin omalla tavallaan, esimerkiksi vain uutistenlukijan lukemat uutiset eroavat tässä artikkelissa analysoiduista haastattelu-uutisista sekä kielellisesti, kuvallisesti että rakenteellisesti. Eri tavoin rakennetut audiovisuaaliset uutiset tuottavat merkityksiä eri tavoin. Näitä merkityksiä on mahdollista tutkia systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan perustuvan tekstintutkimuksen keinoin.

Tutkimuksemme kiinnostuksen kohteena on ollut saman teksti-instituution samassa sosiokulttuurisessa yhteisössä sanan ja kuvan yhteistyönä tuotetut tekstit. Tarkoituksena on ollut saada selville, millaisia kielellisiä piirteitä sanan ja kuvan yhteistyön syn-

nyttämässä tekstissä esiintyy. Kun tutkimuksessa on kahta eri luonnollista kieltä sisältäviä tekstejä, voidaan perustella selvemmin kuvan vaikutusta verbaalisen kielen valintoja ja näiden valintojen tehtäviä kuvatilassa ja kuvan ohessa. Tässä artikkelissa olemme keskittyneet tavallisten ihmisten puheenvuorojen kielimuotoihin tekstikokonaisuuden rakentajina. Kuitenkin haastattelukohtaukset rakentavat uutiskokonaisuutta varsin samankaltaisesti, niiden funktio merkityksen rakentajan on samankaltainen. Tarkastelemme puheen piirteet osoittavat, että suomen ja ruotsin kielet käyttävät kuvatilassa ja kuvan ohessa samoja verbaalisia aineksia, esim. leksikaalisia valintoja.

Haastattelu on uutisissa kohtaus toimittajan puhumassa jaksossa. Sen paikka on yleensä toimittajan pakollisen jakson kyljessä. Haastateltavan osuus on ikään kuin toimittajan kainalossa. Tällaisia kylkiäistekstejä voidaan pitää yhtenä paratekstin tyyppinä tai pikkutekstinä (ks. Halliday, 1994; Persson, 1994). Vaikka haastateltava puhuu omilla kasvoillaan ja omalla nimellään, puheenvuoro on täysin riippuvainen toimittajan puheesta ja liittyy kohtauksena toimittajan varsin itsenäiseen jaksoon kylkiäisenä. Audiovisuaalisten uutisten analysoimiseksi ja verbaalisten piirteitten selvittämiseksi tarvitaan siis multimodaalista analyysia.

Haastateltavan puheenvuorolla uutisessa on kuitenkin oma funktionsa, tyyppillisesti haastateltavat vastaavat ja kommentoivat haastattelijan esittelemää aihetta. Haastateltava yksityistää yleisen, sitoo uutisen arkitodellisuuteen, kuten sähkön hinta -uutisessa, johon on jätetty kohtaus, jossa äiti huu-
taa keittiöstään: *no nii tulkaa pojat syömään*. Voidaan kysyä, miten syömäänkutsu liittyy sähkön hintaan. Sosiokulttuurisen yhteisön jäsenen arkitodellisuus heijastuu uutistekstiin. Äiti ei nimittäin puhu haastateltavalle, vaan kohtaus ikään kuin dokumentoi arkis-

ta elämänmenoa; funktiona on tuoda kuiva ja ikävä hinta-asia ihmisiä lähelle. Syötävä on ja ruokaa valmistettava, olipa sähkön hinta mikä tahansa. Tässä kuvataan tietynlaista todellisuutta, luodaan tietynlaista sävyä ja vuorovaikutusta sekä rakennetaan tekstiä. Haastateltava konkretisoi institutionaalisen uutistekstin.

LÄHTEET

Suomen Yleisradion 20.30 ja Finlands Svenska Televisionin 18.15 lähetetyt uutiset syksyltä 2005.

Kiitämme opiskelijoitamme Vilhelmiina Murtolaa ja Bettina Piispaa uutisaineiston litteroinnista

Kirjallisuuslähteet

Bacon, H. (2000). *Audiovisuaalisen kerronnan teoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Björkvall, A. (2003). *Svensk reklam och dess modellarsare*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm studies in scandinavian philology. New Series 31. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Suom. V. Blom ja K. Hazard. Tampere: Vastapaino.

Eggins, S. (1994). *An introduction to systemic functional linguistics*. London: Continuum.

Eggins, S. & Martin, J.R. (1997). Genres and registers of discourse. Teoksessa T. A. van Dijk (toim.), *Discourse as structure and process*, (s. 230 – 256). London: Sage Publications.

Halliday, M.A.K (1994). *An introduction to functional grammar*. Toinen painos. London: Edward Arnold.

Halliday M.A.K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.

Hasan, R. (1985). Part B. *Language, context and text. Aspects of language in a social-semiotic perspective*, (s. 52–118). Geelong: Deaking University Press.

Heikkilä, E. (2006). *Kuvan ja tekstin välissä. Kuvateksti uutiskuvan ja lehtijutun välissä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Heikkinen, V., Lehtinen, O. & Lounela, M. (2001). Kuvia kirjoitetusta suomesta. *Kielikel-*

lo, 3, 12–15.

Hietala, V. (1996). *Ruudun hurmaa. Johdatus tv-kulttuuriin*. Yle-Opetuspalvelut. Jyväskylä: Gummerus.

Hiidenmaa, P. (2005). Näkökulmia yleiskieleen. *Kielikello*, 4, 5–11.

Immonen, L. (2005). *Sanan ja kuvan dialogia. Näkökulmia sanan ja kuvan yhteistyöhön television historiallisaiheisessa kulttuuridokumentissa*. Licensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto.

Karlsson, F. (1983). *Suomen kielen äänne- ja muotooppi*. Porvoo: WSOY.

Kauppinen, A. & Laurinen, L. (1988). *Tekstioppi – johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Vaasa: Kirjayhtymä.

Koivusalo, E. (1979). Mitä on yleiskieli? *Viritäjä*, 217–221.

Kolehmainen, T. (2005). Kohti yleishyvää kieltä. Yleiskielen historiaa. *Kielikello* 4, 5–11.

Kress, G. & van Leeuwen, T. (1996/1999). *Reading images. The grammar of visual design*. London: Routledge.

Larjavaara, M. (1990). *Suomen deiksis*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

van Leeuwen, T. (2003). A multimodal perspective on composition. Teoksessa Titus Ensink & Christoph Sauer (toim.), *Framing and perspectivizing in discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Persson, C. (1994). Paratexten i expressen. Teoksessa J. Svensson (toim.), *Journalistik i förvandlingen. Om språk och texter i Expressen*, (s. 246–286). Nordlund 19. Småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund.

Saukkonen, P. (1984). *Mistä tyylly syntyy?* Porvoo: WSOY.

Saukkonen, P. (2002): *Maaailman habmottaminen teksteinä* *Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Helsinki: Yliopistopaino.

Seppänen, E-L. (1998). *Läsnaolon pronominit. Tämä, tuo, se ja hän viittaamassa keskustelun osallistujaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sonesson, G. (2004). Bildflödet i den levande världen. Aspekter på en samhällelig bildretorik. Teoksessa K. Nikula, K. Alanen & H. Lönnroth (toim.), *Text, bild och samhälle*, (s. 39–70). Tammerfors: Nordistica Tamperensia A4.

Teleman, U., ym. (1999). *Svenska akademins grammatik, 2: ord*. Stockholm: Norstedts ordbok.

LIITTEET

Taulukko 3. YLE:n haastattelu-uutisten sanaluokkajakauma.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Subst	100 40%	72 42%	105 41%	88 36%	88 32%	88 40%	90 33%	72 30%	90 36%	83 36%	68 31%	70 31%
Verbi	57 23%	43 24%	59 23%	63 26%	62 22%	55 25%	66 24%	70 30%	59 23%	50 32%	48 22%	59 26%
Adj.	32 13%	22 12%	18 7%	13 5%	26 4%	11 5%	27 10%	20 8%	17 7%	22 10%	22 10%	13 6%
Konj.	11 5%	7 4%	22 6%	11 5%	17 6%	16 7%	23 8%	19 8%	25 7%	23 10%	22 10%	22 10%
Adv.	32 13%	10 6%	18 7%	19 8%	44 16%	27 12%	37 13%	22 9%	30 5%	20 9%	34 15%	39 17%
Num.	3 1%	4 2%	4 1%	14 6%	3 1%	2 1%	4 1%	2 1%	5 2%	9 4%	4 2%	1 0,4%
Pron.	14 6%	16 10%	25 10%	30 12%	31 11%	14 6%	25 9%	30 13%	25 10%	17 7%	20 9%	20 9%
Adpos		1 0,56%	6 2%	3 1%	6 2%	6 3%	3 1%	2 1%	2 1%	6 3%	3 1%	5 2%
Yht.	249	176	257	241	277	219	219	275	259	230	221	229

Taulukko 4. FST:n haastattelu-uutisten sanaluokkajakauma

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Subst.	66 25%	69 22%	79 27%	57 20%	67 24%	48 25%	52 25%	57 23%	57 25%	70 26%	24 23%	47 18%
Verbi	56 21%	67 21%	58 20%	52 18%	52 18%	44 23%	46 21%	49 20%	50 22%	54 20%	20 19%	46 18%
Adj.	12 4%	16 5%	14 5%	26 9%	22 8%	17 9%	13 6%	18 7%	12 5%	17 7%	8 8%	13 5%
Konj.	30 11%	23 7%	15 5%	11 4%	6 2%	26 13%	16 8%	22 9%	10 4%	14 5%	8 8%	25 10%
Adv.	27 10%	52 17%	42 14%	48 17%	28 10%	17 9%	25 12%	41 16%	31 13%	33 12%	15 14%	40 16%
Num.		4 1%	6 2%	1	10 4%	1 1%	5 2%	3 1%	9 4%	2 1%		
Pron.	38 14%	47 15%	40 14%	47 17%	48 17%	26 13%	29 14%	30 12%	26 11%	30 11%	15 14%	49 19%
Prep.	29 11%	32 10%	26 9%	35 12%	39 13%	11 5%	22 10%	19 8%	33 14%	38 14%	13 12%	30 12%
Art.	12 4%	7 2%	11 4%	7 3%	10 4%	5 2%	4 2%	11 4%	4 2%	10 4%	2 2%	6 2%
Yht.	270	317	291	284	282	195	212	250	232	268	105	256

THE ROLE AND FUNCTION OF THE INTERVIEWEE IN AUDIOVISUAL NEWS

Leena Immonen, Department of Translation Studies, University of Helsinki

Heidi Rontu, Kielikeskus, Language Centre, Teknillinen korkeakoulu, Helsinki University of Technology

The news broadcasted by the television institution is considered one of the basic genres of television, and news language is considered basic language. News language is produced either within the image area by the newscaster and interviewees or outside the image area by the reporter. Thus the entire semantic content of audiovisual news is consisted of both the image and spoken language. This article examines the interviewees' turns to speak and the image area where those turns are positioned. As theoretical framework we have used text research based on the systemic-functional linguistic theory. The image is examined on the basis of the grammar of visual design. The data for the research was collected from the 8.30 evening news of Suomen Yleisradio (YLE)TV 1 and the 6.00 evening news of Finland's Svenska Television (FST) during Fall 2005. The results pointed towards a great variation in topics between the Finnish-speaking and Swedish-speaking news where ordinary people are interviewed. However, the interview part always contributes to the whole news item in a similar way. In spontaneous speech, Finnish and Swedish behave correspondingly. The interview is not an optional section in the news, and neither is it independent. The interviewees speak with their own face and under their own name, but their turn to speak is dependent on the reporter's speech and serves as a complement to the reporter's section. The interviewee's turn, however, has its own special function: to reply, comment and argue.

Key words: Textlinguistics, audiovisual news, Finnish, Finland Swedish.